

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ И ОДБРАНУ ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА *КЛАВИР У ЦРНОМ, ЛИКОВНА МОДУЛАЦИЈА ЗИДНИМ ЦРТЕЖИМА КАО НОВ ДОЖИВЉАЈ МУЗИКОМ ОБЕЛЕЖЕНОГ ПРОСТОРА* КАНДИДАТКИЊЕ мр МИЛИЦЕ ЦРНОБРЊЕ ВУКАДИНОВИЋ

На 425. седници Наставно-уметничког већа Факултета ликовних уметности у Београду одржаној 3. фебруара 2016. године именована је Комисија за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта *Клавир у црном, Ликовна модулација зидним цртежима као нов доживљај музиком обележеног простора*, кандидаткиње Милице Црнобрње Вукадиновић у саставу: др ум Милета Продановић ред. проф. ФЛУ, др ум Александар Младеновић ванр. проф. ФЛУ, др ум Симонида Рајчевић доц. ФЛУ, др ум Бранка Кузмановић ванр. проф. ФПУ и мр Радомир Кнежевић ред. проф. ФЛУ (ментор). Комисија је донела следеће мишљење.

Биографија кандидата

Милица Црнобрња Вукадиновић је рођена 1975. године у Београду. Академију српске православне цркве за уметност и конзервацију у Београду завршила је 1998. године, дипломирала 2000. године на Одсеку конзервација и рестаурација штафелајне слике са иконописом. На Факултету ликовних уметности у Београду 2003. године је дипломирала, а 2006. године магистрирала, на Одсеку сликарство, у класи професора мр Чедомира Васића. Године 2010. започела је докторске уметничке студије на Факултету ликовних уметности у Београду, на Одсеку сликарство. Од 2004. године члан је УЛУС-а. У периоду 2006 - 2013. године имала је статус самосталног уметника. Од 2013. године у сталном је радном односу као доцент на Факултету примењених уметности у Београду, на предмету Цртање и предмету Сликање.

Два пута је награђивана наградом Факултета ликовних уметности за мали формат *Љубица Цуца Сокић, сликар и професор*, 2001. и 2003. године.

Током студија била је стипендиста Републичког фонда за развој уметничког и научног подмлатка, Фондације *Мадлена Јанковић Цептер*, Краљевине Норвешке, Задужбине *Студеница*. По конкурсима Скупштине града Београда, Министарства културе републике Србије, као и сарадње Компаније *Теленор* и Галерије *Ремонт* радови су јој откопљени и налазе се у Савременој галерији *Лазаревац*, Музеју града Београд, Културном центру *Обреновац* и просторијама Компаније *Теленор*.

Као конзерватор и рестауратор радила је на заштити фресака у манастиру Будисавци и манастиру Грачаница, затим на заштити археолошког материјала у оквиру Међународног

центра за конзервацију *Диана* и рестаурирала бројне слике и иконе из приватних збирки и колекција. Тренутно ради конзервацију и рестаурацију икона са иконостаса цркве Св. Томе у Пироману код Обреновца. Објавила је радове из области конзервације и рестаурације икона на дрвеном носиоцу: *Св. апостол Андреја* из ризнице Владичанског двора епархије Браничевске (VIMINACIUM 15, Народни музеј у Пожаревцу, 2007) и *Конзервација иконе Св. Томе и Св. Вартоломеја* са иконостаса нестале цркве брвнаре из села Бреска код Обреновца (Годишњак града Београда Књ. LIV, Музеј града Београда, 2007).

Едукацијом деце бави се последњих десет година. Радила је као наставник ликовне културе у Основној школи *Посавски партизани* у Обреновцу, као наставник и као професор ликовне културе у Приватној Основној школи и Приватној Гимназији *Владислав Петковић Дис* у Београду. Од 2008. године реализовала је визуелне радионице у оквиру независног удружења уметника намењеном едукацији деце *Креативност за понети* (у Београду, Лазаревцу, Обреновцу). Учествовала је у ликовном припремном програму за упис у средње уметничке школе и уметничке академије. У оквиру XX Которског фестивала за децу реализовала је ликовну радионицу витража *Пловидбе новим светлима* заједно са Миодрагом Варгићем.

Од 1999. године активно излаже на самосталним и групним изложбама и уметничким фестивалима. Самостално је излагала 13 пута, док се на групним изложбама појављивала више десетина пута, и то у Београду, Вршцу, Панчеву, Солуну, Новом Саду, Паризу, Сан Франциску, Атини, Бергену, Краљеву, Чачку, Крагујевцу, Ровињу...

2014. године направила је ауторску изложбу у Галерији *Комбанк АРТ ХОЛ* у Београду, под називом *Боја код вајара*, изложбу радова студената Примењеног вајарства насталих на предмету Сликање на Факултету примењених уметности у Београду током 2013/2014. године.

Детаљна анализа докторског уметничког пројекта

Докторски уметнички пројекат *Клавир у црном, Ликовна модулација зидним цртежима као нов доживљај музиком обележеног простора* кандидаткиње Милице Црнобрње Вукадиновић чини рад, цртежи изведени на зидовима хола Музичке школе *Мокрањац* у Београду у Дечанској улици број 6. Поред овог дела пројекта постоји и писани део у ком је дата анализа и осврт на истраживања у цртежу и зидној слици, уз то разматрани су битни појмови везани за различите аспекте њеног приступа тој врсти рада, што су основна полазишта за њен уметнички рад. У овом уметничком пројекту усвојена су и анализирана искуства уметника уз критичка опажања која су препозната као релевантна за овај вид израза, што је значајно допринело реализацији самог рада.

Рад у Музичкој школи *Мокрањац* сачињен је из три велика цртежа. Налази се у холу школе, у приземљу, међуспрату и првом спрату. Осмишљен је управо за простор у ком је настао. Мењајући амбијент, дао му је нов изглед. По том основу рад је амбијенталан и у исто време *site specific* уметничко дело. Ослањајући се на претходна искуства и радове мањих формата, на којима је била заступљена тема музичких кутија, кандидаткиња даље развија тему у новом простору и у монументалној димензији. Простор Музичке школе по природи ствари испуњен је током целог дана музиком, кроз простор се крећу млади музичари и њихови

професори, што на посебан начин и даје карактер том простору. Управо та карактеристика простора значајна је за стварање рада *Клавир у црном*, рада у ком су звуци и зидови главно полазиште. Пред ауторком је стајала сложена дилема како избећи дескриптиван поступак линеарне перспективе и омогућити ново читање простора, простора приказаног инструмента, а кроз то и нову реалност простора хола. Геометријска сведеност је изискивала, управо због одсуства линеарне перспективе, посебну прецизност цртежа и процену усклађености елемената композиције. Велика пажња је посвећена трагању и изналажењу решења да би се сачувала веродостојност проживљеног и нашао начин за ликовну реализацију. Усклађујући стваралачку емоцију са реализацијом монументалног цртежа, појавило се и питање налажења мере у синтези интимног са јавним простором. Наслов рада *Клавир у црном* поставио је заједно са поднасловом основне теме за истраживање чиме је створен оквир у ком рад егзистира. Појмови који су анализирани ширили су поље искуства кроз уметничка остварења и критичке анализе током историје уметности, са нагласком на 20. веку.

Обрађујући појмове наведене у поднаслову, Милица Црнобрња Вукадиновић маркира одређену реч која обухвата више појмова препознатих по блискости са радом. Освртањем на зидни цртеж, ауторка разматра низ појмова који се могу сврстати у тај оквир, као што су зидна слика, мурал, графит, цртеж као самосталан концепт, функција бојеног поља, монохромија, минимализам, релација тема и трагања за ликовном формом, геометријски приступ, симетрија, употреба материјала, принцип економичности, варијација теме, серија, репетиција, патерн, појавност ликовних структура и растер. Као што је обрађен појам зидни цртеж, тако су третирани и делови подналова: *ликовном модулацијом, простором, музиком обележен, клавиром, новим доживљајем, црним*, са свим, по избору аутора, релевантним деловима основе из које је формирана структура рада.

Позивајући се на континуитет личног рада, везаног за интервенције у амбијенту, ауторка сигурније улази у разматрања односа који се појављују на релацији простор-тактилно-композиција. Одабир теме је врло важан, приступ проблематици коју носи тема води ка избору материјала и најпогоднијег поступка за извођење рада. Интимни доживљај је кључно чвориште и цео процес се одвија преко тог филтра.

Простор је полигон за нова ангажована мишљења. Простор није место за пуко представљање урађеног, простор је место на ком почиње да живи нова мисао.

У првом делу писаног рада дат је осврт на полазиште из ког је проистекла идеја за рад *Клавир у црном*, а то је опис радова које је кандидаткиња остварила, што у ентеријеру галерија, тако и у екстеријеру неформалних простора. Цртеж на зиду се појављује у неколико наврата, што нам говори да је у овај пројекат ушла са значајним искуством и у погледу односа према простору, и у погледу односа према материјалу којим је изведен рад. За рад у холовима Музичке школе *Мокрањац*, уз добро осмишљен концепт, са осећајем и уважавањем простора, потребно је било истражити могућности интервенције на зиду нетрадиционалним средствима. Размишљање о динамици промене дало је за резултат радове који се простиру на једну, две и три површине. Кретањем по простору по хоризонтали, те приласком степеницама по вертикали, косини, гледалац/посматрач учествује у промени призора и својим кретањем утиче на промену призора.

Обележене стајалишне тачке на поду ходника пружају основну слику полазног цртежа, а његовим уклапањем у простор на зидове и плафон ходника добијена је крајња представа рада. Размишљање о утицајима дневног светла на простор, а самим тим и на рад, имало је за резултат пажљив одабир линије, шрафуре и боје која је коришћена. Удвајањем оловака да би се добила илузија треперења добија се утисак да створена структура вибрира.

После **Увода** у ком је дат кратак садржај и упознавање са основама рада, следи **Осврт на поетички оквир и интервенције у простору**. У овом делу на почетку су **Полазишта, мотиви** где се наглашава интимни моменат и интроспективни однос према теми. У делу **Утицаји** говори се о двојаким утицајима, са једне стране су примери модерне и савремене уметности, а са друге стране изучавање средњевековне уметности. **Промишљање простора** доноси објашњење да оваквој врсти радова амбијентална реализација доноси тражену коначност. После овог следи део **Појединачна излагања у виду интервенција у простору** у ком су наведена места и дела која су у њима изведена од 1999. до 2010. године по различитим формалним и неформалним излагачким просторима. Из овог може да се сагледа континуитет мишљења и приступа. Сваки од радова је детаљно образложен било да је принт, зидни цртеж или нека друга уметничка интервенција. Следи **Приступ уметничком пројекту кроз појмовна одређења**, у ком се на почетку дају одређења за **Цртеж/мурал на зиду**. После појмовног објашњења следи и приказ радова из ближе и даље прошлости са подсећањем на главне актере и њихове радове. **Цртеж као самосталан концепт** је део у ком са фокусира на збивања и тендеције које су допринеле да се зидни цртеж ослободи традиционалних пракси. **Функција бојеног поља** доноси опсежну анализу и поређење са искуствима значајних уметника и теоретичара. Овде може да се наслути да је Милици Црнобрњи Вукадиновић блиска мисао Клемента Гринберга да сликарство не треба да ствара илузију треће димензије и да сликарство бојеног поља даје највећу вредност медитативном ширењу бојеног поља. Рад Ив Клајна *Монохромно сликарство* дат је као важан подстицај анализи монохромије, уз објашњење да је у своје време наводио посматраче да се ослободе перцептивне традиције. Елаборирање концепта, минималистичке уметности, затим и постминимализма објашњава оквир у ком је настао рад, са материјалима и поступцима који су примењени.

Део **Релација теме и трагања за ликовном формом** полази од објашњења Пола Клеа о односу природе и уметности, да се уметничко дело ствара нужним искривљавањем природног облика. Трагање за изразом имамо објашњења у Гешталт структуралној теорији перцепције, што уз питање симетрије расветљава долазак до одређене форме. Употреба нестандартних материјала, варијације форме, серије, патерна – појмови су који су анализирани кроз појаве у савременој уметности. Настављајући да обрађује теме које су дубоко усађене у њен уметнички израз, **Ликовне структуре** су наглашене кроз неколико упечатљивих примера, од теоријског усаглашавања до појаве у монументалним делима савремених уметника. **Појавност ликовних структура у виду текстуалног записа** наставља да третира структуре у виду текста, подсећајући на богато наслеђе у старим илуминацијама и арапском писму. Проблем структуре обрађен је и у поднасловима **Ишчитавање ликовних структура у фотографији** и **Ишчитавање ликовних структура у филму**, затим следи **Формирање структура груписањем предмета** где имамо дела посебних домета у савременој уметности. Део о структури завршавају **Структуре у музици**.

Успостављајући принцип да речи или појмове који чине поднаслов дела посебно анализира, уз њих даје и низ нових одредница које стоје у контексту. Почиње са **Ликовна модулација зидним цртежима као нов доживљај музиком обележеног простора**, у анализи користи појам *ликовни елементи*, затим *композиција* и *односи* у њој, *серија*. Износи се став да је важно предвидети вредносне измене које се догађају физичким померањем и посматрањем како би се сагледао опросторени рад, то јест да свест о модулацији зависи и од посматрача. Поднаслов **Ликовна модулација зидним цртежима као нов доживљај музиком обележеног простора** бави се значајем простора у одређењу уметничког дела, па иде до тога да се простор уграђује и постаје део уметничког дела. У ситуацији када уметник ради уметничко дело које се налази у одређеном простору, када ради дело за тај простор, тај рад је *site specific* уметничко дело. Потом следи подсећање на Смитсонов однос локација – нелокација. Објашњавајући проблем простора у дводимензионалном уметничком делу Милица Црнобрња Вукадиновић подсећа на тврдњу Павла Флоренског да живот у уметности добија симболичке формуле. У ранијој уметности постојала је потреба наглашавања волумена да би се лакше распознавала дубина што укључује перспективу. У свом раду на зидовима Музичке школе ауторка не користи линеарну перспективу и самим тим избегава опис треће димензије клавира. Ређа странице и делове један крај другог поигравајући се са опажајима, клавир је ту и то врло пажљиво нацртан, а нема перспективе ни волумена. **Ликовна модулација зидним цртежима као нов доживљај музиком обележеног простора** говори о вези рада и простора, о специфичности простора коме музика даје посебан јединствен карактер. Посебан нагласак је и на односу интимног доживљаја и јавности простора и рада који је изведен у том простору. У сваком случају овде су истовремено активна два чула, чуло слуха и чуло вида. **Ликовна модулација као нов доживљај музиком обележеног простора** објашњава да понуђени рад, односно три композиције на зиду, дају особен карактер том простору што код корисника простора изазива другачији осећај него што је био пре реализације рада. Синестезија или синестетички доживљај могу настати удвајањем активности чула што у овом случају постоји. **Клавир у црном** појашњава нам постојање интимне димензије теме. Осећај када се зачује звук из музичке кутије остао је дубоко усађен у сећање и подстицај имагинацији је потпун. **Клавир у црном** је подсећање на црну боју, уметнике и филозофе који су користили црну боју у својим радовима и теоријама. Однос према црној шире појашњава симболички значај у друштву, у уметности....

На крају у делу **Поступак реализације докторског уметничког пројекта**. Милица Црнобрња Вукадиновић детаљно наводи свој поступак извођења сваког дела рада понаособ, дајући објашњења о току промишљања, о свим елементима процеса који су пратили настајање зидних цртежа у простору Музичке школе испуњеном звуцима клавира.

У **Закључку** писаног дела свог уметничког пројекта Милица Црнобрња Вукадиновић истиче да комуникација коју је остварила са простором Музичке школе има велики значај за одређење композиције, поступка извођења и коначног изгледа рада. То што је уметничко дело настало пре писаног дела докторског уметничког пројекта дало је простора пажљивој анализи и критичком осврту, појмовним одређењима, уз позивање на искуства, покрете и радикалне правце у уметност.

Рад егзистира као самостална целина уткана у зидове и простор Музичке школе **Мокрањац**, настављајући да егзистира у комуникацији са корисницима простора.

Оцена остварених резултата и критички осврт референата

Остварни уметнички пројекат *Клавир у црном, Ликовна модулација зидним цртежима као нов доживљај музиком обележеног простора* производ је вишегодишњег истраживања и рада у медију цртежа. Циљ рада је био да се управо то искуство на најбољи начин искористи у амбијентално организованом групи радова на зиду Музичке школе. Одабир места, хола музичке школе, добро је промишљена идеја у којој су се склопили различити токови мисли, искуства и намера. Рад је базиран на континуитету претходних излагања радова из опуса *From the Music Box*, што је пре свега била серија радова малог формата стилизоване музичке кутије.

Уметнички пројекат *Клавир у црном* заснива се на суптилном уодношавању елемената цртежа са датим простором, са посебним нагласком да је то музиком обележен простор. Тема клавира је нашла своје природно станиште на овом месту, а намера је била да се на тај начин успостави посебна веза између младих ученика музике и ликовног уметничког дела. Осетљиви и врло студиозни трагови на зидовима градили су не само форму клавира, већ су чинили и репере помоћу којих се улазило у читање радова.

Докторски уметнички пројекат *Клавир у црном, Ликовна модулација зидним цртежима као нов доживљај музиком обележеног простора* у оба своја вида, како у практичном тако и у теоријском образложењу, представља Милицу Црнобрњу Вукадиновић као уметницу која са сигурношћу влада материјом коју истражује, са посебним нагласком на цртачком сензибилитету. Специфичност односа садржаја и метода извођења амбијенталног дела, пажљиво обликованог изабраним цртачким средствима са додатим апликацијама у колажном поступку, резултирају сензибилизовањем амбијента ходника Музичке школе *Мокрањац* у Београду. Тиме се уметнички пројекат Милице Црнобрње Вукадиновић сврстава у врло драгоцене и на посебан начин ангазоване уметничке целине.

Закључак са образложењем уметничког доприноса рада

Докторски уметнички пројекат *Клавир у црном* Милице Црнобрње Вукадиновић својом тематиком, избором места на ком је рад реализован, поступком реализације, стварањем *site specific* уметничког дела, представља вредан и допринос ликовној уметности. Значајан је и оригиналан подстицај актуелној уметничкој сцени. Комисија за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта *Клавир у црном, Ликовна модулација зидним цртежима као нов доживљај музиком обележеног простора* кандидатиње Милице Црнобрње Вукадиновић констатује да он по свим својим елементима испуњава високе критеријуме докторског уметничког пројекта и предлаже Наставно-уметничком већу Факултета ликовних уметности у Београду да овај Извештај прихвати и покрене поступак за његову јавну одбрану.

др ум Милета Продановић, ред. проф. ФЛУ

др ум Александар Младеновић, ванр. проф. ФЛУ

др ум Бранка Кузмановић, ванр. проф. ФЛУ

др ум Симонида Рајчевић, доц. ФЛУ

мр Радомир Кнежевић, ред. проф. ФЛУ